

IETS OVER RUNDVEE-STAMBOEKEN.

DOOR

G. J. HENGEVELD.

Het landhuishoudelijk bedrijf wijst ons den oorsprong
aan van onze inlandsche veeslagen.

E. C. ENKLAAR gaf in den *Vriend van den Landman*, 1847 n°. 11 en 12 eene vertaling naar ZICHE over het landhuishoudelijk bedrijf der oude Romeinen, die belangrijk is in verband met het streven van het tegenwoordige Nederlandsch Rundvee-stamboek.

» Veel algemeener en uitgebreider was de rundveeteelt, daar ieder landbouwer zijn eigen rundvee aanfokte, en wel om de algemeene overtuiging, dat vreemde runderen, uit verwijderde streken ingevoerd, de verandering van grond en luchtstreek niet goed verdragen en daarom niet gedijen konden.

» Men schijnt de rundveefokkerij niet zoozeer gedreven te hebben, om goed melk- en slagvee; maar meer om goed trekvee te bekomen, omdat de os bijna het eenige werkdier was, ofschoon hij in sommige streken door den muilezel of het muildier vervangen werd, niet zoozeer voor het akkerwerk als tot het dragen van lasten. Bijna nimmer werd een os geslagt; de grootsten hadden hunne ossen uit Campanië, Hetrurië, Latium en Umbrië verkregen.

» Hoofdbeginselen bij het fokken waren: springstieren met sterke leden, hooge beenen, zwaren, korten hals, ruim ligchaam, fijne horens en niet te oud. Bij de vrouwelijke dieren, zegt COLUMELLA, behoort men vooral te zien op matig zware beenen, een lang, zwaar ligchaam, meer hoogen dan lagen bouw, behaarde ooren, groote kossem en staart, donkere oogen en een sierlijke hoornvlucht.

»Bij beide geslachten schijnt men aan de zwarte of donkere kleur de voorkeur gegeven te hebben.

»De voornaamste waarde hechtten de Romeinen aan den os. Op het melkgewin en zuivelbereiding legde men zich niet toe, waarschijnlijk omdat tafelolie de plaats van boter verving.

»Des zomers waren de dieren in de weide, des winters op stal. Zij ontvingen daar hooi, lucerne, *cytisis*, stroo van tarwe, garst, boonen en wikken, deels lang, deels als haksel. Bovendien gaf men ook waarde aan loof van den steeneik, den olm, den wijnstok, den populier, eikels, beuknoten en draf uit de wijnpersen. Om het stroo smakelijk te maken, bevochtigde men het met pekels, droogde het en gaf het den ossen met hooi vermengd. Ook op eenen gezonden, ruimen stal, alsmede op het zuiver houden der dieren werd met groote zorg gelet."

De Romeinen hebben hunne bekwaamheden alhier overgebracht op landbouwgebied, vooral ook bij het verbouwen van granen en voedergewassen. Vele benamingen toonen dit nog aan. Zoo geeft KOENEN op: *ager* = akker, *satum* = zaad, *furca* = hooivork, *jugum* = juk, *vannus* = wan, *flagellum* = vlegel, *sicula* = sikkels, *spatha* = spade.

Het gebruik van melk was aan hen niet onbekend. PLINIUS spreekt van boter en kaas, terwijl HIPPOCRATES de zuivel aanraadt in onderscheiden ziekten. Andere oude schrijvers roemen nog de meer of mindere vetheid der melk en het gebruik er van in de lente, als de koeien de jonge grassen en kruiden eten.

Men mag dus wel veronderstellen, dat de Friezen en Batavieren, behalve op den akkerbouw, zich ook toelegden op melkerij. Bij hunne vestiging hier te lande belastten zij hunne vrouwen en kinderen met de verzorging der veehuishouding en melkerij. Zij waren daarmede beter bekend dan hunne overheerschers, de Romeinen.

De Romeinen hebben hier vee gebracht, zij hebben landhuizen, bouwhoeven, dorpen (terpen) aangelegd op groote schaal en noemden zulk eenen omvang een Romeinsche villa. Bezien wij daarom vooreerst zulk eene Romeinsche villa, dan zullen ons de landhoeven voorrunderen, paarden, schapen, varkens enz. van zelf in het oog vallen.

Naar LOUDON'S *Encyclopaedia* blz. 18¹, was de Romeinsche villa verdeeld in drie deelen: de *urbana*, de *rustica* en de *fructuaria*, die allen tot elkander in betrekking stonden. De *urbana* bevatte de vertrekken van den landheer, de *rustica* de keuken, de woningen der

¹ Zie *Het Rundvee*, 2e deel 1e druk blz. 9. ERVEN LOOSJES te Haarlem.

daglooners, de stallen, varkenshokken, de plaats van het gevogelte, de vijvers en de mestvaalten.

Dicht bij de *rustica* hielden de rijke Romeinen de volière, de bijenkorven, eene plaats voor marmotten, een konijnen- en hazenheuvel, eene plaats voor slakken en een groot omheind park, groot 50 morgen, voor herten en wilde dieren, die op de jacht waren gevangen. De *fructuaria* bevatte de olie- en wijnkelders, de plaatsen voor olie- en wijnpersen, een open plaats voor het koorn, koornschuren, koornzolders, magazijnen en bewaarplaatsen voor wortels, vruchten enz.

Honderde jaren zijn er heengegaan zonder merkbare veranderingen in het fokken, dan alleen dat de kleine runderen, die de Friezen en later de Batavieren medegebracht hadden, allengs geacclimatiseerd werden.

Daar onze voorvaderen nog schatplichtig bleven aan hunne overheerschers en de schatting betaalden door het leveren van huiden, deden zij geen pogingen om de voortbrengselen hunner dieren te vermeerderen, door verbeterde voeding en verpleging, ofschoon de Romeinen klaagden over de kleinheid der huiden en zelfs buffelhuiden vorderden.

Na 481 n. J. C. waren zij ontheven van die verplichting. Toen kwam er voor onze voorvaderen verademing en konden zij zelve de vruchten genieten van hunnen arbeid.

In den tusschentijd beschutten zij zich tegen watervloeden en overstromingen. Zij legden dijken en vluchtheuvels of terpen aan, maakten meeren en poelen droog, waardoor zulk een overvloed van weiden ontstond, dat de Denen jaarlijks honderden ossen naar Holland ter vetweiding zonden.

Het rundvee begon zich te ontwikkelen door de vetheid en voortreffelijkheid van de weiden, en werd spoedig het grootste, melkgevendste der vaderlandsche veeslagen, boven alle andere veerassen. Zoo ontstond allengs de type van het laaglandsche ras. Met meer en minder voorspoed bleef het zoo tot op heden.

Men kan dus vaststellen dat het Nederlandsche rundvee een *stamboom* heeft van meer dan 2000 jaren en rechtstreeks afstamt van het vee der Friezen en Batavieren, die 300 à 100 jaren voor J. C. de omstreken en het land ten N. van Waal en Rijn bevolkten, aldaar veehouderij en visscherij dreven.

Na dit korte geschiedkundige overzicht gaan wij over tot het Nederlandsch Rundvee-Stamboek.

Men heeft ons wel eens de Chineezen van Europa genoemd, ons toegevoegd, »wat een boer niet kent eet hij niet,» en dergelijke, maar voorzichtigheid is de moeder van de porceleinkast en zoo kwam eerst in 1874 en 1875 de eerste aflevering van ons Stamboek tot stand. De stoot werd gegeven door mr. J. P. AMERSFOORDT te Haarlemmeer, die eene vergadering belegde met de voornaamsten onzer paarden- en rundveehouders, om eene vereeniging tot stand te brengen, ten einde het uitmuntendste en het melkrijkste vee daarin aan te teekenen en van hunne nakomelingen evenzoo boek te houden.

Daarvoor werd aangelegd een Nederlandsch Stamboek voor uitmuntend vee, waarvan de heer P. F. L. WALDECK als secretarispenningmeester, als voorzitter de heer AMERSFOORDT, benevens twaalf commissarissen van toezicht werden benoemd.

Het nut van het Stamboek zou blijken door het verbeteren en veredelen van het vee ten opzichte van de lichaamsvormen en den aanleg voor melkrijkheid, vleesch- en vetvorming en waar het te pas kwam ook voor arbeid.

Het doel is: schooner en geëvenredigder vormen met behoud en toename van de voordeel aanbrengeende hoedanigheden, waarbij voorop gezet wordt de eigenschap welke bovenaan stond; was b. v. bij beiden de aanleg gelijk, dan zeide men »melk- en vleeschvorm», of stond de vleeschvorm vooraan, dan noemt men het »vleesch- en melkvorm». In ieder geval is het doel verbetering en veredeling der vormen met hooger productie.

Ons vee was overbouwd, waarvan het geheele lichaam getuigde, door een langen kop, fijne horens, langen mageren hals, scherpen schoft, hoogen scherpen rug, breede holle lenden en flanken; breed, overbouwd hoog kruis, laag aangezeten staart, groote koehoeksgaten en lange, soms slappe bekkenbanden, breede en schonkige zitbeenderen met holle walengreep, laag aangezeten staart met groote pluim, doch sterk ontwikkelde melkklieren. Deze gebreken moesten gecorrigeerd worden. Van zulke gewone gebreken, bij overigens uitstekende voortbrengselen, een fraaiere lichaamsvorm te maken, was dus het doel van het Stamboek.

Verscheidene methoden konden dit verhelpen. Daaronder zijn er voor paarden, runderen, schapen, varkens enz. en die op alle dieren van toepassing zijn.

De Engelschen volgen het systeem van »in en in», »uit en in» en dan weder »in en in».

In en in wil zeggen, de dieren door zich zelve te veredelen en dit zoo lang vol te houden, tot dat men het hoogste punt heeft bereikt. Dit heeft veel bezwaren, vooral als men niet met de voorouders bekend is, waardoor velerlei mislukkingen ontstaan. De dieren en hunne afstammelingen voldoen niet aan de verwachting van veredelde vormen; zij gaan daarbij terug en gelijken op de voorouders, hetgeen men atavisme noemt, naar den naam van voorouders, atavi. Dit heeft men bij de veredeling steeds te vreezen, deels bij »in en in'', doch meer bij »uit en in'', zooals wij zullen zien.

Men kan een schoongebouwden stier bezitten zonder gebreken en hem paren met een even onbesproken koe, en toch komen de afstammelingen soms met gebreken ter wereld. Voor proef worden zij toch aangehouden voor de fokkerij, maar de gebreken blijven en men besluit ze vet te mesten of te weiden, hetgeen toch de bedoeling niet was. De eigenaar ziet zich teleurgesteld en als hij gerekend heeft op den raad van het Stamboek, om te paren volgens den regel, dat gelijk met gelijk geeft gelijk, komt hij bedrogen uit. Het Stamboek weet er ook al niets van, denkt hij. Deze uitkomst heeft verscheiden leden in den beginne voor hun lidmaatschap doen bedanken.

De veefokkerij is een praktische wetenschap, die men met zekerheid, toevallige omstandigheden niet meêgerekend, theoretisch kan onderwijzen; maar het aangeleerde moet worden uitgeoefend met geduld en overleg, waarbij men zich niet door ongelukkige uitkomsten mag laten afschrikken. De fout ligt gewoonlijk bij den eigenaar, in onbekendheid. Hij heeft er geen les in gehad en rekt niet op het atavisme.

Voor al komt het op de stieren aan. Eén stier heeft soms honderd en meer afstammelingen per jaar, terwijl de koe slechts een of een tweeling, ja wel eens, doch hoogst zeldzaam, een drieling brengt.

De stier laat daarom geen toegevendheid met een of ander gebrek toe, al is het gering. Zijn daarbij de voorouders óók uitmuntend geweest, zooveel te zekerder is een goede uitkomst te verwachten.

Er is bij verbetering in zichzelf veel op te merken en te kennen, eer men een gunstig of ongunstig oordeel over deze methode uitspreekt.

Op den stier komt dus het meeste aan. Hij verbetert en veredelt het ras in al zijne hoedanigheden, daarom moet hij onbesproken zijn.

Sommige stieren bezitten een individueel vermogen om hunne eigenschappen beter over te brengen dan andere. Dit heeft vele stierhouders bewogen zulke dieren op hoogen prijs te stellen en hun geslacht

en familie door middel van het Stamboek te kunnen bewijzen. Hun sprongen zijn meer waard en worden met *f* 5, *f* 10 en *f* 15 betaald en misschien nog hooger, ten minste in 't buitenland.

Als voorbeelden mogen genoemd worden de stieren Artis, Columbus, Willem I, II en III enz., die de Willemstieren worden genoemd. Deze beroemde stam wordt door vele inschrijvers gevolgd. Toch zijn allen geen hoogvliegers, al dragen zij den naam van Willem; maar toch zijn zij allen geschikt om dienst te doen als stamboekstieren.

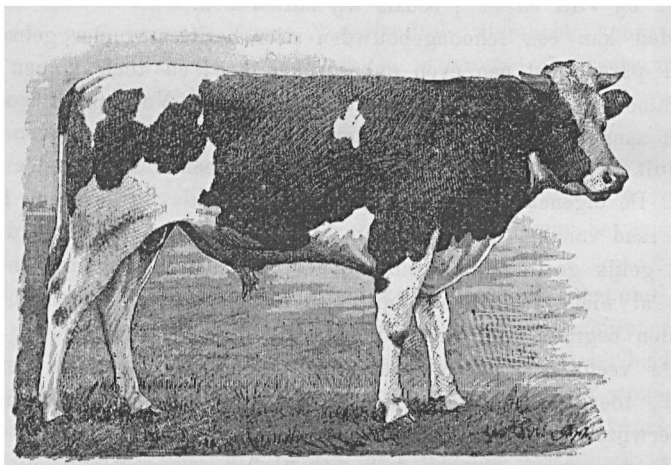

Fig. 1.

JACOB VII, N°. 1271, geboren 7 Maart 1887, een der prachtigste stamboekstieren.
Hoogte 132, lengte 144, breedte 48 cM. op 14 Mei 1888.

Vader N°. 375,

Moeder N°. 1011.

Gr. Vader	N ^o . 129.
Gr. Moeder	» 392.
Gr. gr. Vader	» 56.
Gr. gr. Moeder	» 35.
Gr. gr. gr. Vader	» 20.

Doch keeren wij terug tot de methoden.

Het Nederlandsch Rundvee-Stamboek volgt de methode van »in en in". Het vee door zichzelf te veredelen, en in dezelfde familie zelfs tot incest toe voort te blijven gaan.

Daartoe kieze men de deugdelijkste en uitmuntendste exemplaren naar de 1^e al. van de statuten der vereeniging, art. 1:

» De vereeniging heeft ten doel het aanleggen, bijhouden en in druk

uitgeven van stamregisters, voor *uitemtend* aan hare leden toebehoorend, en in Nederland gehouden rundvee, van Nederlandsche *veeslagen*."

Veeslagen staat hier in de plaats van rassen. Ons rundvee behoort tot de *Kust- of Laaglandsche rassen*. Als onderdeel daarvan is het een veeslag en wordt naar het stamboek onderverdeeld in *groot-, midden-, klein- en gemengd* slag van vee.

Een veeslag heeft veestammen en een stam weder veefamiliën, waartoe dan ook de gemengde stammen behoorden.

Het groot, middelmatig groot en klein soort hangt af van den bodem waarop het vee gefokt is; n.l. op de klei, op zand en klei of op zavel en op het zoutwater-alluvium, waar het zeewater met rivierwater gemengd of het zoogenaamde brakwater gevonden wordt. Vandaar dan ook de onderscheiding der in het stamboek ingeschreven dieren volgens: kleibodem, zware klei-, lichten-, gemengden bodem, uiterwaarden, veenbodem, zand- en klei, hoog of laag veen en dergelijken.

Voor elken vooruitgang zijn een aantal jaren benodigd, wegens den terugslag. Men begint toch met de alleruitnemendste te keuren en wanneer men bij hunne afstammelingen bestendig daarmede voortgaat en alleen die inschrijft, doch de niet geschikte afkeurt, dan komt men geleidelijk in een derde en vierde geslacht, waarvan meer stellige resultaten te verwachten zijn en die men dus *volbloed* kan noemen.

Het is hiermede even als met »uit en in'', doch men bereikt spoediger zijn doel.

»*Uit en in*'' is het middel dat gebezigd wordt, als men door in en in het zoover gebracht heeft, dat er geen veredelen meer kan verwacht worden en men dus het hoogste punt bereikt heeft.

Deze methode is van toepassing als onderscheidene rassen onder elkander gekruist worden om hunne gewenschte eigenschappen met elkander te verbinden, b.v. die, welke het inlandsche vee niet heeft, met diegene, die het wel bezit.

De koning van Wurtemberg wenschte in 1821 het kleine landras te verbeteren en voerde daartoe allerlei rassen in. Hij wenschte alle voordeel aanbrengeende eigenschappen te vereenigen in een en hetzelfde dier, als: geschiktheid voor den arbeid, melkrijkheid, roomrijkheid, vleesch- en vetgroei in de hoogste mate.

Hij bezigde daarvoor het kleine Alderney-ras, beroemd om zijn vele room, het Hollandsche om de groote hoeveelheid melk, het Limpurgsche en Zwitsersche vee voor arbeid en room. Hij zorgde daarbij steeds dat het Hollandsche element de overhand behield.

In de meeste zijner dieren treft men dus drie en vierderlei bloed aan; b. v. hij paarde gewoonlijk eene Hollandsch-Limpurgsche of eene Alderney-Limpurgsche koe met eenen Hollandsch-Zwitserisch-Alderney-stier, doch ondervond aanvankelijk dikwijls terugslag, atavisme. In de vierde of vijfde generatie was die terugslag zoo verminderd, dat men met nauwkeurige keuze kon voortgaan, zoodat bij de zesde en zevende generatie de terugslag zeldzaam was.

Het is buitengewoon schoon en welgemaakt vee en de Rosenheimer koe, alzoo genaamd naar het landgoed waar het ras is voortgekomen, is zeer beroemd en fraai. Zij is melkrijker dan het Hollandsche vee en staat met deze bijna gelijk als mest- en trekvee. Dertien koeien gaven in 1860 door elkander 1080 maten.¹

In het oogvallend is de kleur. De Zwitserische stieren, gepaard met Wurtembergsch-Hollandsche koeien, zijn blauwbont, forelkleurig, sommigen geheel wit met kopersnuit en dezelfde kleur van oogen en staart.

Zoo stond het in 1860 en zoo is het gebleven. Op Z. Ms. landgoederen Weil en Seegut-Manzell wordt ook hoofdzakelijk melkrijk en zwaar vee gehouden en gekruist, doch niet zooals op Rosenheim, waarin het Hollandsch bloed de overhand heeft en het vee zelfs fraaijer en melkrijker is dan ons Stamboekvee.

Het vorenstaande is uitvoerig beschreven om een duidelijk voorbeeld te geven, hoe men kruisen kan met vooruit bepaald doel. Hier dient echter nog in aanmerking te komen het voortreffelijk voedsel van weide en hooi. Schooner weiden dan in den omtrek van Stuttgart heb ik in 1872 nergens aangetroffen. Het Hollandsch vee, dat op Hohenheim gehouden werd, was veel schooner en fraaier van lichaamsvorm en zijne constitutie veel beter, dan die van het Nederlandsche in zijn eigen land.

Het zijn de weiden en het stalvoeder, die dit bewerken. De Hollandsche runderen werden juist gevoederd; het voedsel bestond uit: gras, veel klaver, *Medicago*-soorten, bladeren van *Sorgho saccharatum* en *Zea mais*.

Wenscht men werkvee, men geve intensief voedsel, voor vetwording echter extensief, hetzij kernmesting of opgeblazen voedsel, zoo als men bij het Schiedamsche vee, door den invloed der spoeling, zien kan; melkvee vordert beide soorten van voedsel in zekere verhouding, vooral in de jeugd.

¹ De maat staat waarschijnlijk gelijk met Mass of kan of $\frac{1}{41}$ Eimer = 1.42 liter. Oostenrijksche mass, Wurtembergsch Pfund = 0.468 kilogram.

Keeren wij tot de veredeling van ons vee door de *in en in*-methode terug, zooals het Stamboek deze beoogt.

Zooals wij op blz. 200 gezien hebben viel er veel te verbeteren eer men het veredelen zou kunnen noemen.

Een schoon doel, maar moeielijk uit te voeren. In 1874 was er toe besloten en in 1875 op den 1^{en} April, werden de eerste inschrijvingen aangevraagd.

Er kwamen dadelijk zes aanvragen van eenzelfden eigenaar in voor runderen, die allen door den eersten inspecteur werden goedgekeurd en ingeschreven; zij werden terstond door den heer WHITING, een Noord-Amerikaan, aangekocht en vertrokken den 3^{en} April per stoomboot »Scholten» uit Rotterdam.

Dat was nu niet de bedoeling van het nieuwe Stamboek; maar de hoofdbestuurders zeiden: er zijn er nog meer van die soort, en zoo gingen de goedgekeurden al dadelijk bij honderden naar Amerika voor geduchte sommen. De Amerikanen behoefden nu niet uit eigen oogen te zien en zagen door de brillen van den inspecteur en den hoofdinspecteur. Het was zeer gemakkelijk voor hen. Zij hadden vóór dien tijd ook veel Hollandsch vee aangekocht en waren toen misschien wel eens bedrogen uitgekomen.

In 1876 kwam ons schip, met goedgekeurde en *geschikt* geoordeelde runderen bevracht, in den vorm van de »1ste aflevering» van het Nederlandsche Rundvee-Stamboek uit, en ging onder zeil. Zijn inhoud bestond uit 15 stieren, S. I. (inlandsche stier) zooals zij aangeduid worden, 95 koeien K. I. (inlandsche koe) en 3 koeien van gekruist ras, toebehoorende te zamen aan 38 eigenaars.

Onder deze eigenaars zijn er nog negen, die altijd deel aan het Stamboek hebben genomen door runderen te laten inschrijven, zoodat de stamboom hunner dieren thans reeds 16 afleveringen beleefd heeft, terwijl de 17de afdeeling, die eerstdaags verwacht wordt, ook weder met hunne namen prijkt.

Om echter te bewijzen, dat hunne stamboomen, zooals zij in het stamboek zijn ingeschreven, aan geen twijfel onderhevig zijn, en of daaronder geen parvenu's voorkomen, moet men aan hunne opgaven over de afkomst vertrouwen schenken. Wij zullen dit maar doen, vooral in de eerste jaren.

De Amerikanen kochten jaarlijks een menigtè koeien op, ook die niet in het Stamboek stonden, en zij besteedden enorme prijzen, doch aan de Stamboek-runderen gaven zij toch de voorkeur.

Als de eigenaars hun verzekerden, dat hun drachtig vee door een Stamboek-stier gepaard was, dan kozen zij zulke dieren, want het is den stierenhouder niet verboden bij nietingeschreven vee zijnen bul te gebruiken. Deze stieren deden ontzachtlijk veel nut, buiten het Stamboek om, en er kwam hoe langer hoe meer schoon drachtig vee, evenzeer geschikt tot inschrijving. Als de eigenaars een hoogen prijs konden bedingen, dan gingen de dieren naar Amerika, ook zonder ingeschreven te zijn. De Amerikanen geloofden hen; maar het kwaad strafte zijn meester. Verleidelijker kon het ook niet en spoedig kwam er kaf onder het koren. Zij konden de geldigheid niet bewijzen,

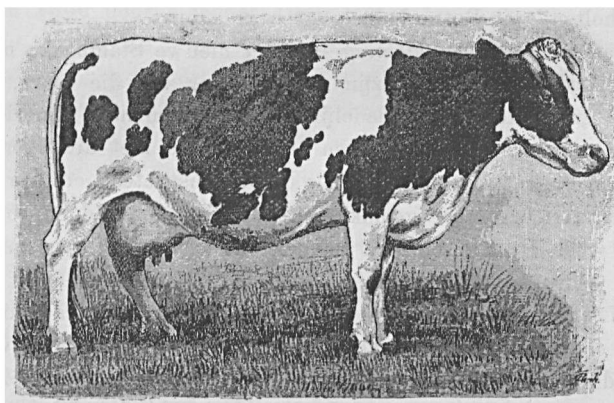

Fig. 2.

TRIJNTJE, No. 921, geboren 24 Maart 1881, als voorbeeld van een melkrijke koe. Hoogte 131, lengte 148, breedte 51 cM. op 4 Juni 1883.

Melkopbrengst: 1884 in 207 dagen 3636 $\frac{1}{2}$ Liter; in '85 in 291 d. 3180 L.; in '86 in 316 d. 6100 L.; in '87 in 329 d. 2502 $\frac{1}{2}$ L.; in '88 van 8 Maart tot 1 Sept. 4266 L. In '85 en '87 heeft deze koe niet gekalfd en is in beide jaren overgemolken.

hunne handelingen brachten hen in verdenking en de Amerikanen vonden het eindelijk beter den officieelen weg van het Stamboek weder te baat te nemen, niettegenstaande zij zelf reeds vele echte Stamboek-stieren in hun land gebracht hadden.

Waren zij echter zeker, dan zagen zij tegen het geld niet op. Zoo kochten zij o. a. een fraaie en deugdelijk gebouwde drachtige Stamboek-koe met haar in het voorjaar gebracht kalf voor den prijs van f 5000.—

Nu namen de inschrijvingen in het Nederlandsch Rundvee-Stamboek

toe en bij de bewijzen van inschrijving door den secretaris, werden tevens gevoegd bewijzen van de *afkomst* der aangekochte dieren, zoodat de koopers thans gerust konden zijn.

Door zulke prijzen aangemoedigd, nam dus de lust tot inschrijving van vee in het Stamboek jaarlijks toe en op de landbouw-tentoonstellingen trof men de uitmuntendste runderen aan, waarvan de eigenaars de strook der dieren met hun stamboom er bij in hun zak hadden en bij verkoop overlegden.

Een middel om niet bedrogen te worden bij den aankoop van Nederlandsch Stamboek-vee, is dus eenvoudig bij den algemeenen secretaris-penningmeester de afstamming te vragen.

Er is nog een betere navraag en wel de zekerste, n.l. om uittreksels te vragen uit den runderlijken stand. Even als bij den burgerlijken stand de pasgeboren kinderen aangegeven worden door den vader met twee getuigen, zoo ook worden bij den runderlijken stand de geboren en aangehouden kalveren, van Stamboek-ouders afstammende, aangegeven, nadat voorafgegaan is de ontvangst van een bewijs van den sprong door een Stamboek-stier en van de drachtigheid der moeder, met datum en onderteekening door den eigenaar. Dit bewijs moet aan den hoofdinspecteur gezonden zijn ter aantekening in het kalverboek.

Bij nauwlettende veefokkers kunnen de grootouders tot in het 3^e, 4^e en 5^e geslacht worden opgespoord en zulke dieren zijn van grooten en hoogen adel en kunnen allen *volbloed* genoemd worden.

Er worden uit dat kalverboek bij verkoop uittreksels gegeven, waarbij de koopers de schetsteekeningen der kalveren kunnen ontvangen, die bij hunne opgaven gevoegd zijn.

Om gemelde redenen nam de deelneming en inschrijving van vee zeer toe, zoodat de commissarissen besloten in iedere provincie een inspecteur aan te stellen.

De vereeniging werd verdeeld in afdeelingen op de wijze van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, en is thans in het geheele land vertegenwoordigd.

Het Stamboek-vee is steeds hooger in prijs dan oningeschreven vee.

Zooals reeds gezegd is, wordt er bovenal gelet op volbloed-runderen, waarvan de afkomst door het kalverboek wordt bevestigd.

Om de deelneming daaraan te bevorderen, is de inschrijvingsprijs voor de afstammelingen van volbloed-dieren op den halven prijs gezet en in plaats van *f* 5.— te betalen, kunnen dus de leden, die dit

bewijzen door het kalverboek, met de som van f 2.50 volstaan.

Na een negenjarig bestaan was de deelneming aan het Stamboek gestegen tot het volgnommer 2325 en was alles zeer geregeld gegaan tot geheele voldoening der inschrijvers. Toen er echter, op het voorbeeld van het buitenland, besloten was om in ons land ook een internationale landbouwtentoonstelling te houden in 1884, klom in de eerste helft van dat jaar het aantal leden zoo snel, dat het cijfer van aangevraagde dieren het aantal bereikte van omstreeks 6900, zoodat er nagenoeg 4500 aanvragen waren bijgekomen.

In 1885 verlieten echter de nieuwe inschrijvers grootendeels het Stamboek weer. Daarna is, tot op heden, het jaarlijksch aantal van ingeschreven dieren ongeveer 400, zoodat heden (1892) omstreeks 9000 stuks ingeschreven zijn, die allen als volbloed-runderen aangezien kunnen worden.

Het kalverboek behoort tot den runderlijken stand, zooals hiervoren reeds is gezegd, en brengt de volbloeds-afstammelingen der volbloeds-Stamboek-moeders tot hun recht. Hiervoren is gezegd, dat de deugdelijkheid der stieren de basis is der veredeling. Kunnen de moeders zich reeds volbloed noemen, zoo kunnen de mannelijke kinderen evenzeer als de vrouwelijke zich volbloed noemen, zijn zij met alle deugdelijkheid adelijk en kunnen dit staven door de adelsbrieven der kinderen.

Op die kinderen drukt derhalve de volle zwaarte der verantwoordelijkheid voor de overbrenging hunner deugdelijke individueele eigenschappen op de afstammelingen. De ijverige en ernstige fokkers zijn daarom zeer toeziende op elke afwijking der stieren, die zij in het vervolg als fokstieren zullen aanhouden, en zien scherp toe, eer zij hen voor eigen en voor anderer gebruik daartoe willen aanhouden. Zulke dieren hebben dan ook een stamboom, minstens van vier en velen van negen bewijsbare volbloeds-voorouders.

Hiervoren is reeds gesproken over incest, bij den mensch, als *bloedverwantschaps-huwelijken*.

Hoewel het kalverboek daarvoor zooveel mogelijk waakte en altijd aandrong op het aanhouden der stieren, zonder eenige afwijking toe te laten, zoo had de houder daarvan toch altijd nog zooveel bezwaar, door den invloed bij huwelijken onder bloedverwanten, b. v. van zenuwachtigen aard, spierzwakte, idiotisme en dergelijke, dat hij de leden daarop opmerkzaam maakte. Als hij bekend was geweest met de *Huwelijken onder bloedverwanten* van VAN DER STOK, dan moest diens

ondervinding hem reeds wijzer gemaakt hebben, want inderdaad had deze van die gebreken nooit iets waargenomen.

Is er dan niets van aan? Wel zeker; maar toevallig was er bij het kalverboek altijd op gewezen en den inspecteurs aanbevolen om volstrekt geen gebrek bij stieren toe te laten en ze maar kortweg af te keuren.

Thans echter, met het kalverboek in de hand, kan hij de ledenfokkers met volle oprechtheid aanbevelen om, zelfs in de allernauwste bloedverwantschap, het huwelijk niet te versmaden — *mits* het huwelijks-paar zonder eenig gebrek is, hoegenaamd ook; want waar men incest beschuldigde, daar droeg steeds eenig gebrek de schuld.

Het hoofdbestuur van de vereeniging »Het Nederlandsch Rundvee-Stamboek'' mag roem dragen op zijne maatregelen en bemoeingen bij het veredelen van het Nederlandsche rundvee.